भोगावास पु० भोगार्थं आवासः। वासगृहे हारा०।

भोगिक पु० भोगः अन्नभोगः अस्यास्ति कर्मत्वेन ठन्। अन्नरक्षके मन्त्रा०।

भोगिकान्त पु० ६त०। वायौ त्रिका०। सर्पाणामनिलाहारत्वात् तस्य तत्कान्तत्वम्।

भोगिगन्धिका स्त्री भोगिनः सर्पस्येव गन्धो यस्याः कप् कापि अत इत्वम्। वचमङ्गुराख्ये द्रव्ये नैघण्टुप्र०।

भोगिन् पु० भोगः फणाऽस्यास्ति इनि। १सर्पे अमरः तद्देवतायां। २अन्नभोगवति च ३शामवाह्ने ४कवये मेदि० तस्य प्रयत्नभोगवत्त्वात्तथात्वम्। ५वायौ विश्वः। ६आहत्तिकरे हेमच० ७भोगवति त्रि० स्त्रियां ङीप् वा च ८नक्षत्रभिन्नराजभार्यायाम् अमरः भङ्गिनीत्वम् पाठान्तरम्।

भोगिभुज् पु० भोगिनं सर्पं भुङ्क्ते भुज-क्विप्। मयूरे नैघण्टुप्र०।

भोगिवल्लभ न० ६त०। चन्दने राजनि०।

भोगीन्द्र(ग्र) पु० भोगी इन्द्र इव ६त० वा। १अनन्तदेवे मन्दरत्ना० २वासुकौ च।

भोग्य न०भुज-कर्मणि यत्। भुक्तम्॥धने २भाण्डे च। भोगमर्हति यत्। २भोगार्हे त्रि०। भोगार्हस्त्रियां ४वेश्यायाम् स्त्री राजनि०।५आधिभेदे पु०यथाह नारदः"विभज्यभोगं द्रावणं प्रतिभूराधिरेव च। अधिक्रियत इत्याधिः स विज्ञेयो द्विलक्षणः। क्रयाधानोपनेयश्च यावद्देयोद्यतस्तथा। स पुनर्द्विविधः प्रोक्तो भोग्यश्चैव च"।

भोज पु० भुज-अच्। १स्वनामख्याते देशभेदे स च दधः (भोजपुर) इति ख्यातः। २धारापुरस्थ नृपभेदे भोजप्रबन्ध भोजचरितादौ तद्वृत्तान्तो द्रष्टव्यः। "धन्यः श्रीभोजराजस्त्रिभुवनविजयी सङ्कटः। वसुदेवस्य शान्तिदेवागर्भजाते ३पुत्रभेदे पु० हरिवं० ६६अ०। ४कुरुकुलपुत्रभेदे भा० आ० ८२ अ०।

भोजक त्रि० भोजयति भुज-णिच्-ण्वुल्। १भोजनसम्पादके याज्ञ०१।२२५श्लो०भुज-ण्वुल्।२भोजनकर्तरि त्रि०

भोजकट पु०भोजः कट इव। भोजाख्ये देशे भा०स०२५अ०। भोजकटे भवः "एङ्प्राचां देशे" पा० इद्वृद्धिः "इद्वाऽस्य" पा० ङ। भोजकटीय तद्देशभवे त्रि०।

भोजदेव पु० भोजो देव इव। भोजराजे तेन च प्रातस्मरणवृत्तिप्रभृतिग्रन्थाः कृताः।

भोजन न० भुज-ल्युट्॥कठिनद्रव्यस्य गलविलाधःसंयोजने। करणे ल्युट्। २धने निघण्टुः ३विष्णौ पु०। "भ्राजिष्णु-भोजनं भोक्ता"विष्णुस०। "भोज्यरूपा च प्रकृतिर्यथा भोजनमुच्यते"वाराहे भोज्यरूपेण परिणामात् विष्णोस्तदधिष्ठानत्वात् तथात्वमिति भाष्यादौ द्रष्टव्यम्। भोजनगुणादि भावप्र० उक्तम् आहारशब्दे ८८७पृ० द्रष्टव्यम्। तत्र विशेष आह्निकतत्त्वोल्लासाभिधीयते "विष्णुपु० "मन्त्राभिमन्त्रितं यत्तं न च पर्युषितं क्वचित्॥ अन्यत्र फलमांसेभ्यः शुष्कशाकादिकात् तथा। तद्वदौदरिकेभ्यश्च गुरुपक्वेभ्य एव च। भुञ्जीतोद्धृतसारांश्च न कदाचिदरेश्वर!॥ नाग्नेयं पुरुषोऽश्नीयादन्यत्र जगतीपते!॥ मध्यस्तदधिवर्गिभ्यः सक्तुभ्यश्च विवेकवान्। अश्नीयात्तन्मना भूत्वा पूर्वन्तु मधुरं रसम्। लवणाम्लौ तथा मध्ये कटुतिक्तादिकांस्तथा। प्रागुक्तं पुरुषोऽश्नन् वै मध्ये च कठिनाशनः। पुनरन्ते द्रवाशी तु यथारोग्ये न सीदति। अनिन्द्यं भक्षयेदिदं वाग्यतोऽश्नन्नकुत्सयन्। पक्व आसान् यथाकामं प्राचाद्य अवनाय तत्"। मन्त्राभिमन्त्रितमिति मन्त्रानादेशे गायत्रीति वचनात् गायत्राभिमन्त्रितम्। गारुडे "ग्रासं सूपस्तु भूयिष्ठम् अत्यन्तद्रव निर्जलम्। न चैकरसतैवार्थं प्रकुर्वीत कदाचन।" "सुनिभिर्द्विरयनं प्रोक्तं विप्राणां मर्त्यवासिनां नित्यम्। अहनि च तथा तमस्विनां सार्द्धप्रहरयामान्तः" छन्दोगप०।विष्णुः "न तृतीयमश्नीयादाहारमपि कदाचन"। भगवद्गीतायां "आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्द्धनाः। रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराः सात्त्विकप्रियाः। कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः। आहारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः। यातयामं गतरसं पूति पर्युषितञ्च यत्। उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम्"। महाभारते "इन्द्रुमतवरुणस्तु वचरेत् कावयोधनम्। पिबेद् यद्यपि गङ्गाम्भस्तदा वाच्यं न वाससी"। गङ्गामधिकृत्य मत्स्यपुराणम् "अवगाह्य च पीत्वा च पुनात्याचमनं कृतम्"। देवीपुराणम् "ये चैव कल्पिता स्वस्त्रीयादाकृत्य भुञ्जते। ते सर्वपापनिर्मुक्ताः प्रभवन्ति गतामयाः"। मनुः "आयुष्यं प्राङ्मुखो भुङ्क्ते यशस्यं दक्षिणामुखः। श्रियः प्रत्यङ्मुखो भुङ्क्ते ऋतं भुङ्क्ते ह्युदङ्मुखः"। नियमे त्वेवम्। अनियमे तु नोदङ्मुखः। हारीतः "नोदङ्मुखोऽश्नीयात्"इति "निष्कासस्य तु प्राङ्मुखेनैव भोजनम्। यथाह देवलः "प्राङ्मुखोऽन्नानि भुञ्जीत शुचिः पीठमधि-